

Микола Ткачук, професор (Тернопіль)

Дискурсивне слово про Кобзаря, збагачене галицьким шевченкознавством

(Федунь М. Тарас Шевченко і Західна Україна: збірник наукових матеріалів / Марія Федунь. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2014. – 152 с. : іл., портр.)

Укотре йдемо на духовну сповідь до Тараса Шевченка... Перечитуємо його твори, знаходимо про нього все нові й нові матеріали в архівах, робимо узагальнення. Так з'являються друком видання, які засвідчують внесок у науку про великого Кобзаря. Не виняток тут становить і праця доктора філологічних наук, доцента Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти Марії Романівни Федунь «Тарас Шевченко і Західна Україна: збірник наукових матеріалів».

Як засвідчує анотація до цієї книги, у зібрання, яке пропонується читачам, увійшли матеріали автора із низки її статей у наукових фахових виданнях та виступів на Шевченківських конференціях (Київ, Черкаси), лекційного заняття для слухачів курсів підвищення кваліфікації в післядипломній педагогічній освіті, бібліографічного покажчика. У додатках пропонуються статті В. Пачовського «Геній Тараса Шевченка» й С. Смаль-Стоцького «Чому Тараса Шевченка називаємо генієм України? та праці інших галичан, які допоможуть сучасному читачеві зрозуміти, як у першій половині ХХ століття українці західних теренів нашої Батьківщини сприймали Т. Шевченка. Наукове видання розраховане на широке коло шанувальників: педагогів та викладачів вузів, студентську та учнівську молодь.

М. Федунь, яка досліджує мемуаристику Західної України перших десятиріч ХХ століття, цілком логічно підійшла до узагальнень на тему: «Образ і слово Тараса Шевченка у західноукраїнській військовій мемуаристиці», «Духовний феномен Тараса Шевченка у західноукраїнській мемуаристиці першої половини ХХ століття» тощо. Шевченкознавчий бібліографічний покажчик праць автора аналізованого нами видання обіймає, загалом, дванадцять позицій. І, думаємо, це не завершення накреслених науковцем акцентів пошуків на ниві галицького шевченкознавства. Залишаються, на наш погляд, без уваги ще чимало видань, малих за обсягом чи об'ємніших, які побачили світ у Західній Україні початку ХХ століття й не були досі об'єктами пильної уваги дослідників.

Імпонує, безперечно, логічна композиційна стрункість книги «Тарас Шевченко і Західна Україна». М. Федунь дотримується хронології як у подачі своїх матеріалів, так і в презентації світлин тощо. Увагу читачів, звичайно, привертає цінна, як у фактографічному, так і художньому плані, мемуарна силуетка Василя Королева-Старого «На могилу достойної людини», присвячена інтерпретатору творів Кобзаря – Степану Смаль-Стоцькому. Цей твір, який донедавна перебував у архівних сховищах, не лише відкриває перед нами грані особистості шевченкознавця перших десятиліть ХХ сторіччя, але й майстерність мемуариста цієї доби. Спогадовий портрет пересипаний цитатами з «Кобзаря», адже інакше й не могло бути! Так, для характеристики Смаль-Стоцького найбільше пасували слова геніального Шевченка, якого він вивчав, інтерпретував, полюбляв цитувати тощо.

Прикметно, що автор сучасного видання, присвяченого Кобзарю, у передмові до своєї книги називає попередників, які зверталися до теми «Шевченко і Західна Україна» (зокрема, академіка М. Дубину). Внесок цього науковця в царину досліджуваного питання беззаперечний, що й зауважує дослідниця.

Окремої уваги, цілком слушно, потребують праці галицьких шевченкознавців, а саме: С. Смаль-Стоцького, В. Пачовського й Д. Николишина – наших краян, які в добу радянського літературознавства були незаслужено тавровані клеймом буржуазних націоналістів та до праць яких звернулася М. Федунь. У своїй дискурсивній практиці авторка, вочевидь, свідомо не вводить у канву своєї книги науковий доробок про Кобзаря

студій Б. Лепкого, адже він достатньо повноцінно висвітлений у виданнях періоду незалежної України (зрештою, набуток письменника стає предметом уваги науковця в її статтях!). А ось дослідження С. Смаль-Стоцького та В. Пачовського, присвячені проблемі геніальності нашого поета, мало відомі загалу, однак надзвичайно потрібні та вдало гармонізують між собою на сторінках рецензованої нами книги. В. Пачовський, виходячи із засад тогочасної психологічної науки, наводить дванадцять прикмет Шевченка-генія! Серед них окреслено такі: значення підсвідомості у процесі творення шедеврів, жертвування генієм особистого задля справи нації, у кожному творі автор зразу ж охоплює суть справи, перевага оптимізму тощо.

Не була досі доступно широкому загалу й праця Д. Николишина, яка вперше побачила світ у Коломії на початку ХХ століття. М. Федунь подає лише деякі уривки із книги Николишина «Тарас Шевченко. Історичні поеми», де автор торкається таких проблем, як «Коли та які історичні поеми написав Шевченко», «Джерела історичних відомостей Шевченка» тощо. Галицький дослідник, коломиянин, вдало наводить слова П. Куліша (у книзі М. Федунь зазначає, що цитати, як і матеріали тогочасних статей, пропонуються читачам із збереженням стилів презентованих оригіналів, відповідно до видань того часу, однак з наближенням до сучасного правопису. – М. Т.): «Шевченко – наш поет і первий історик. Шевченко перше всіх запитав наші німі могили, що вони таке, і одному тільки йому дали вони ясну, як Боже слово, відповідь. Шевченко перше всіх додумався, чим наша старосвітчина славна і за що прокленуть її грядущі роди [с. 127 рецензованого нами видання]».

Заслуговують на увагу й такі праці авторки книги «Тарас Шевченко і Західна Україна»: «Рецепції особи й творчого самовияву Тараса Шевченка в мемуарах Олександра Барвінського та Юрія Луцького», «Богдан Лепкий і Тарас Шевченко: духовна близькість поетів на тлі мемуарів Галичини кінця ХІХ – першої половини ХХ століття» та інші. Цікаво, що авторка книги, дослідниця та популяризатор мемуарного жанру в українській літературі, репрезентує й спомини наших сучасників, як наприклад, спогад В. Парацина «Тарасова ніч на Чернечій горі. (Відлуння миттєвостей святкування 150-річного ювілею Т. Шевченка)» (див. додаток 1 до статті «Духовний феномен Тараса Шевченка в західноукраїнській мемуаристиці першої половини ХХ століття»). Цим фактажем науковець доводить, що дорога до Кобзаря ніколи не заростала байдужістю...

Отже, на наш погляд, книга Марії Федунь «Тарас Шевченко і Західна Україна» – це свідчення зацікавленості українців західних земель нашої Вітчизни Шевченковим словом, підтвердження їх шани й любові до свого Пророка... Погоджуємось з поглядом дослідниці, що «наступні роки вивчення набутку Тараса Шевченка в незалежній Україні будуть часом ще не одного незаангажованого погляду на митця та його творчість [с. 87]». Постать великого Шевченка потребує нових осягнень... На часі видання та популяризація невідомих досі широкому загалу шанувальників Кобзаря праць, у тому числі західноукраїнських діячів перших десятиліть ХХ сторіччя. І наукова збірка Марії Федунь започаткувала цей процес. Рецензована книга – це слово про Кобзаря, збагачене ідеями галицького шевченкознавства.

У рецензії на книгу Марії Федунь розглядається мемуаристика Західної України перших десятиріч ХХ століття, яку дослідила літературознавець. Особлива увага приділяється мемуаристиці Західної України перших десятиріч ХХ століття. Важливими є міркування про художнє слово Тараса Шевченка у західноукраїнській військовій мемуаристиці. По-новому розглядається духовний феномен Тараса Шевченка у західноукраїнській мемуаристиці першої половини ХХ століття. Особливо цінним є Шевченкознавчий бібліографічний покажчик праць авторки.

Ключові слова: мемуари, мемуаристика, шевченкознавець, документальність, історична достовірність, листи, спогади автора, щоденники.

*Mykola Tkachuk, Professor (Ternopil) Discursive word about Kobzar enriched with Galician Shevchenko lore
The review of the books by Maria Fedun considers the memoirs of Western Ukraine of the first decades of the twentieth century, which was investigated by her. Important considerations are about Shevchenko's artistic word in the Western Ukrainian military memoirs. Shevchenko's spiritual phenomenon in the Western Ukraine's memoirs of the first*

half of the twentieth century is explored anew. Especially valuable is Shevchenko studies bibliography list done by the author.

Keywords: memoirs, memoirs, shevchenkoznave, documentary, historical accuracy, letters, memoirs author's diaries.

**Наталія Науменко, проф. (Київ)
Микола Ткачук, проф. (Тернопіль)**

Слово – золотого горіха зерно

(Іван Зимомря, Руслана Жовтані. Стихія творчого поступу. Біобібліографічний покажчик Миколи Зимомрі. – Ужгород: Видавництво ФОП Сабов А.М., 2016. – 314 с.)

На тлі стрімкого зростання інформаційних потреб суспільства очевидним є факт: праці біобібліографічного характеру, зокрема персональні покажчики вчених України, є важливими документальними джерелами з історії розвитку вітчизняної науки. Концентруючи в собі комплекс фактичних даних, поточної та ретроспективної бібліографічної інформації, вони є вагомим джерельною базою наукових досліджень. Ці видання дають можливість не лише детально висвітлити життя та окреслити наукові пошуки, пріоритети досліджень провідних українських вчених, узагальнити їх внесок у вітчизняну і світову науку та культуру, а й повернути імена забутих та викреслених з її історії. Бібліографічні та біобібліографічні покажчики зазвичай містять різнопланову, структуровану інформацію, яка може стати основою для подальших досліджень, у тому числі створення біобібліографічних словників, написання статей енциклопедичного, довідкового характеру, монографій тощо.

Основними складовими біобібліографічного покажчика, укладеного до 70-річчя від дня народження ученого, є біографічна частина та покажчик праць ювіляра. Це – відповідно до засад цього складного наукового жанру. Співвідношення біографічного і бібліографічного матеріалу є досить різним: в одних виданнях переважають статті біографічного характеру, в інших до коротких біографічних довідок додаються детальні списки праць цього автора і література про нього. Біографія у покажчиках здебільшого представлена вступною статтею про життєвий і творчий шлях особистості, біографічним нарисом, короткою довідкою анкетного характеру, або ж автобіографією.

Від виходу попереднього біобібліографічного покажчика Миколи Зимомрі «Алгоритм наукового поступу» минуло три роки (2013); і ось – нове видання, що містить нові численні позиції на сторінках книжки «Стихія творчого поступу». Поступ, висловлюючись образно, триває й триває – так і завжди має бути, але цього разу це поступ творчий, а отже, укладений не в рамки алгоритму, а буває багатоглядом усіх стихій природи. Цей промовистий перехід від аполлонівської до діонісійської концептосфери – не такий уже й випадковий. Свідченням тому є вступна стаття упорядників видання під назвою «Ритми духовного трансферу: акценти життя й творчості Миколи Зимомрі». Ще раз згадаймо блискучу повість К. Паустовського «Золота троянда», присвячену секретам мистецтва:

«Неспростовною є істина, яка стосується письменницької майстерності, зокрема роботи прозаїків. Вона полягає в тому, що знання суміжних галузей мистецтва – поезії, живопису, архітектури, скульптури та музики – надзвичайно збагачує внутрішній світ прозаїка й надає особливої виразності його письму. Воно наповнюється світлом та фарбами живопису; місткістю та свіжістю слів, властивими поезії; співмірністю архітектури; опуклістю й ясністю ліній скульптури; ритмом та мелодійністю музики».

Цей вислів доречний саме тому, що навіть у коротку назву статті автори-упорядники вклали цілу низку концептів мистецтва та науки. Задум свій вони пояснюють такими словами: «...наше завдання – не оцінювати краще з ужимку близької людини, а радше тільки висвітлити бодай окремі акценти, що примітні для життєвого та творчого шляхів Миколи